

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Заверухи Дмитра Андрійовича
«Забезпечення економічної безпеки держави в умовах індустрії 4.0», подану
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами

Сьогодні економіку України дестабілізує низка загроз, серед яких найбільше війна. Окрім загроз на економічні відносини впливають ще й виклики, нехтування якими також може призвести до перетворення їх у загрози. Мова йде про цифровізацію економіки, тобто формування в Україні Індустрії 4.0. У зв'язку із цим виникає потреба у безпекоорієнтованому підході до економіки для попередження виникнення загроз, пов'язаних із впливом Індустрії 4.0. Це, своєю чергою, потребує відповідних наукових, методичних та практичних розробок. Однак, у наукових джерелах ще не повною мірою сформовано і науково-обґрунтовано механізми забезпечення економічної безпеки держави в умовах індустрії 4.0. Вирішенню саме цих наукових завдань й присвячена дисертаційна робота Заверухи Дмитра Андрійовича, з огляду на що є актуальною.

Тема дисертації тісно пов'язана з планами наукових досліджень: Львівського державного університету внутрішніх справ в рамках теми науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт «Економічна безпека соціально-економічних систем: проблеми теорії та практики» (номер державної реєстрації 0121U112498); Полтавського державного аграрного університету: «Управління національною безпекою в контексті викликів глобалізації: макро, мікро, регіональний та галузевий рівні» (номер державної реєстрації 0118U005209); «Концепція інвестиційного та фінансово-кредитного забезпечення техніко-технологічного оновлення та розвитку сільськогосподарського виробництва як складової продовольчої та економічної безпеки» (номер державної реєстрації 0120U105469); Інституту модернізації змісту освіти МОН України: «Макроекономічне планування та управління системою вищої освіти України: філософія та методологія» (номер державної реєстрації 0117U002531); Університету управління інформаційними системами (Латвія): «Інфокомунікаційні аспекти економічної безпеки» (Протокол 1-22 від 15 лютого 2022 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

За результатами вирішення у дисертаційній роботі наукових завдань сформульовано низку теоретико-методичних положень, висновків і рекомендацій, які характеризуються науковою новизною й свідчать про конкретний особистий внесок автора у розвиток теорії та практики економіки та безпекознавства. До них можна віднести:

1) вдосконалено науково-методичний підхід до систематизації внутрішніх і зовнішніх загроз економічній безпеці держави в умовах індустрії 4.0, у межах якого, статистично підтверджено перелік зазначених загроз (с. 111-112) та

застосовано метод графів, матричний аналіз, що дало змогу побудувати модель та обґрунтувати пріоритетні напрями протидії (р. 2.3);

2) вдосконалено науково-практичний підхід до побудови механізму забезпечення економічної безпеки держави, який дозволив застосувати метод функціонального моделювання IDEF0 (р. 3.1) та сформулювати модель, яка сприяє активності суб'єктів безпеки щодо виявлення, попередження, протидії та ліквідації наслідків впливу внутрішніх та зовнішніх загроз (с. 133).

3) вдосконалено методичні засади моделювання впливу індустрії 4.0 на економічну безпеку держави, що дозволяє оцінювати сили та характер дії цифрових технологій на процеси забезпечення безпеки за основними складовими економічної безпеки держави (р. 3.2).

У роботі є низка й інших конкретних наукових розробок і положень, що містять наукову новизну, спрямовані на подальше удосконалення існуючих і розроблення нових механізмів забезпечення економічної безпеки держави в умовах індустрії 4.0. З ними цілком можна погодитися.

Наукові положення та висновки дисертації належно обґрунтовані шляхом використання широкого спектру наукових методів теоретичного та емпіричного дослідження.

Як теоретична основа та інформаційно-довідкова база для проведення дослідження використовувалися монографії, численні наукові публікації українських та зарубіжних учених, інтернет-джерела, офіційні статистичні дані, нормативно-правові акти, які стосуються досліджуваної проблематики.

Внесок автора в працях, що написані в співавторстві, виокремлений у переліку публікацій.

За рівнем наукової новизни результати дослідження відповідають вимогам до дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми. Дисертаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг наукової роботи становить 210 сторінок. Дисертація містить: 31 таблицю; 35 рисунків, з яких 16 охоплюють 16 повних сторінок; 8 додатків, що розміщені на 16 сторінках; список використаних джерел складається із 199 позицій. Обсяг основного тексту дисертації становить 160 сторінок. За структурою та логікою викладу матеріалу відображає процес і результати дослідження.

У вступі чітко обґрунтовано актуальність наукової проблеми, новизну та практичну цінність дослідження, методологію та джерельну базу, сформульовано мету та її вираження у конкретних задачах дослідження, окреслено об'єкт та предмет роботи, зазначено зв'язок із науковими темами.

У першому розділі «Теоретико-методичні аспекти забезпечення економічної безпеки держави в умовах індустрії 4.0» (с. 22-73) доведено важливість аналізу сутності економічної безпеки держави. Розглянуто сутність понять «безпека» та «безпека держави», виокремлено ключові принципи системи економічної безпеки держави, подано основні функції економічної безпеки

держави, наведено основоположні принципи індустрії 4.0, визначено особливості її впливу на основні складові економічної безпеки держави.

У другому розділі «Аналіз економічної безпеки держави в умовах індустрії 4.0» (с. 75-122), доведено важливість аналізу стану розвитку індустрії 4.0 у світі, проаналізовано стан розвитку індустрії 4.0 у провідних країнах світу, встановлено основні рівні впливу індустрії 4.0 на світовий ринок промисловості, визначено основні граничні значення рівня готовності складових економічної безпеки України до індустрії 4.0, охарактеризовано динаміку основних показників складових економічної безпеки України і готовності до індустрії 4.0, сформовано основну ієрархічну модель багаторівневого впливу зовнішніх і внутрішніх загроз на систему забезпечення економічної безпеки держави в умовах індустрії 4.0.

У третьому розділі «Удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки держави в умовах індустрії 4.0» (с. 124-169) доведено важливість формування моделі стратегічних напрямків забезпечення економічної безпеки держави в умовах впливу індустрії 4.0, визначено сутність поняття «стратегія», охарактеризовано основні особливості стратегічних напрямків забезпечення економічної безпеки держави в умовах впливу індустрії 4.0, сформовано модель цільової орієнтації стратегічних напрямків забезпечення економічної безпеки держави в умовах впливу індустрії 4.0, наведено основні стратегічні напрями забезпечення економічної безпеки держави в умовах впливу індустрії 4.0, схематично зображено кожний з визначених стратегічних напрямів.

Завершується робота *висновками*, які відображають зміст та основні результати дослідження.

У *додатках* наведено допоміжні матеріали, використані або отримані у процесі дослідження.

Оцінюючи дисертацію, варто зазначити, що робота написана загальноприйнятою науковою мовою із використанням сучасної української наукової термінології, основні її положення розкрито повністю відповідно до мети та завдань дослідження та є завершеною науковою кваліфікаційною працею, що виконана автором самостійно без ознак плагіату.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації у наукових фахових виданнях та інших публікаціях

Аналіз публікацій автора дає змогу зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень дисертаційної роботи у фаховій літературі. Кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії відповідно до чинних вимог. Зокрема, результати дослідження опубліковано у 15 наукових працях: з них 5 публікацій – у наукових фахових виданнях України (входять до міжнародних наукометричних баз даних), 8 тез доповідей за результатами участі у конференціях, 1 розділ у колективній монографії за кордоном, 1 стаття у періодичному виданні за кордоном.

Результати дослідження пройшли необхідну апробацію у вигляді доповідей та виступів на науково-практичних конференціях. В опублікованих наукових

працях розкривається сутність і зміст положень, задекларованих автором як таких, що містять елементи наукової новизни.

Дисертація за вимогами щодо структури, змісту, загального обсягу та кількості наукових публікацій, що висуваються до здобувача наукового ступеня доктора філософії, повністю відповідає чинним вимогам, що надає авторові право публічного захисту дисертації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Низка положень, висновків й рекомендацій, наведених у поданій до захисту дисертаційній роботі, мають дискусійний характер та певні недоліки, а саме:

1. В підрозділі 1.1 (с. 37) здобувач розглядає сутність економічної безпеки та подає як результат дослідження теоретичну матрицю сутнісного аналізу понятійно-категоріального апарату даного поняття. Сам підхід є цікавим, проте в структурі зазначеної моделі закладено помилки, зокрема йдеться про те, що економічна безпека підприємства має забезпечуватися власними ресурсами, з чим важко погодитися, оскільки підприємство за захистом звертається також і до відповідних державних органів, приватних безпекових структур, використовує державні безпекові механізми тощо.

2. На рис. 1.3 (с. 52) автором наведено аспекtnу модель елементів економічної безпеки держави. У елементі під назвою «Принципи економічної безпеки держави» запропоновано принцип кризової ситуації, що виглядає як мінімум дивно і водночас в тексті відсутнє будь-яке обґрунтування. Подібна ситуація із елементом «Функції економічної безпеки держави», де запропоновано соціальну та інноваційну функції економічної безпеки. Обґрунтування такого рішення також у роботі немає, що безперечно знижує якість дослідження.

3. На с. 95-96 роботи йдеться про використання експертної методики для встановлення граничних значень для визначення рівня складових економічної безпеки України. Проте в тексті не викладено методики відбору експертів чи посилання на іншу уже описану в наукових джерелах, що ставить під сумнів достовірність отриманих наукових результатів.

4. У таблиці 2.1 дисертаційної роботи подано основні граничні значення для визначення рівня готовності складових економічної безпеки України до Індустрії 4.0. Сам підхід виглядає некоректним, оскільки кількісні значення лише показують який рівень безпеки має та чи інша складова економічної безпеки держави, на які безумовно має вплив й Індустрія 4.0. Обґрунтувати цей вплив було б доцільно перед зазначеною таблицею, що тільки б покращило якість роботи.

5. У тексті дисертаційної роботи мають місце граматичні помилки, зокрема на с. 18, 19 та ін.

Загальний висновок

Аналіз дисертації та опублікованих праць Заверухи Дмитра Андрійовича дає підстави зробити висновок, що зазначене дослідження є завершеною кваліфікаційною науковою роботою. У дисертаційній роботі отримано нові

науково-обґрунтовані результати, які є актуальними, містять наукову новизну, мають теоретичне й практичне значення та дали змогу авторові концептуально вирішити наукове завдання, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні і розробці методичних підходів щодо удосконалення існуючих і розроблення нових механізмів забезпечення економічної безпеки держави в умовах індустрії 4.0.

Зазначена дисертаційна робота виконана в рамках міждисциплінарної освітньо-наукової програми «Економічна безпека соціально-економічних систем» і за змістом відповідає спеціальності 051 «Економіка», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 р. № 283), вимогам до оформлення дисертацій, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а автор Заверуха Дмитро Андрійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Проректор
Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор економічних наук, професор

Василь ФРАНЧУК

